

УДК 32.019..5:378

Ковнір О.І., аспірант[©]*Херсонський національний технічний університет*(E-mail: Lopushynskaya@mail.ru)**ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ КУРСАНТІВ ВИЩИХ
МОРСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ ЯК
ОСНОВИ ЇХНЬОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ**

Задекларовані українським істеблішментом євроінтеграція, перехід до громадянського суспільства не уявляються без політичної участі демократично налаштованої студіюючої молоді. Сьогодні як ніколи на часі постає проблема виховання громадянських якостей, політичної соціалізації особистості, у тому числі й формування політичної культури. Разом з тим, як свідчить аналіз літератури та практика виховної роботи у вишах, ще й дотепер студіююча молодь, зокрема й курсанти вищих морських навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації, не розглядаються як реальна політична сила, належним чином не досліджувалася їхня роль у розбудові громадянського суспільства.

Ключові слова: громадянське суспільство, громадянська самореалізація, політична участь, політична соціалізація, громадянські якості, вища школа, формування політичної культури.

Вступ. В умовах сьогодення, коли актуалізується проблема демократичних перетворень в українській освіті, особлива увага надається питанням розвитку процесів демократизації особистості та громадянської самореалізації. Міра громадянської самореалізації потенціалу студіюючої молоді, у тому числі й курсантів вищих морських навчальних закладів, у політичному житті насамперед залежатиме від рівня сформованості в неї політичної культури, від прагнення зайняти активну громадянську позицію. Досягнути цього можна насамперед шляхом формування політичної культури як основи громадянської самореалізації під час навчально-виховного процесу у вищій школі, у тому числі й І-ІІ рівнів акредитації.

Матеріал і методи. Актуальним для сучасної педагогічної науки залишається наукова розробка і практична реалізація нової системи громадянської освіти та громадянського виховання, мета яких – сформувати в студіюючої молоді систему громадянських цінностей, політичну культуру, глибоке розуміння ними почуття свободи українського народу, своєї Батьківщини – України, внутрішньої потреби й готовності відстоювати та захищати її інтереси, реалізувати свій особистий потенціал на благо зміцнення Української держави [3].

Проблема громадянського виховання завжди привертала до себе увагу філософів, педагогів і психологів. Ще стародавні мислителі (Аристотель,

Платон, Плутарх, Сократ) з'ясували суть громадянського виховання, обґрунтували шляхи і методи його реалізації. Ці ідеї знайшли свій дальший розвиток у працях А. Адлера, Г.Гегеля, Д.Локка, Ж-Ж.Руссо, З.Фрейда. Такі видатні українські діячі, як В.Антонович, М.Драгоманов, С.Русова, І.Огієнко, Г.Ващенко, Б.Грінченко, А.Макаренко, М.Грушевський, В.Сухомлинський та багато інших у своїх наукових працях звертали увагу на особливе значення формування громадянської свідомості підростаючої особистості.

В умовах сьогодення найбільш повно проблеми громадянської освіти та виховання репрезентовано в роботах Н.Абашкіної, О.Алексеева, А.Бойко, І.Жадан, Л.Крицької, М.Левківського, В.Оржехівської, Т.Пантюк, В.Поплужного, Є.Протас, М.Рагозіна, І.Сахневич, О.Сухомлинської, К.Чорної та інших. Питанням самореалізації особистості присвячено роботи О.Асмолова, І.Беха, В.Бутенка, С.Максименка, О.Сухомлинської та інших. У працях Г.Амінева, М.Головатого, М.Іванова, А.Копаньової, А.Некряч, Ф.Семенченка та інших розглядається процес формування політичної культури студіюючої молоді. Деякі праці, зокрема В.Багрія, Є.Земнова, Л.Єфсеєвої, О.Максимочкиної, П.Щербини, розкривають специфіку формування політичної культури в навчальному процесі.

Результати дослідження. У документах Верховної Ради України, Державній національній програмі “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), “Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті” обґрунтовано потребу вдосконалення громадянського виховання студіюючої молоді. Цілеспрямованої роботи з громадянського виховання учнів вимагає і Закон України “Про освіту”, де чітко сформульовано завдання виховання підростаючого покоління. У “Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності” зазначено, що домінантною основою розвитку українського суспільства є виховання “свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування в молоді потреби та вміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури” [2].

Як відомо, громадянськість – це духовно-моральна цінність, світоглядна і психологічна характеристика особистості, що визначає її обов'язок і відповідальність перед співвітчизниками і, зрештою, - перед Батьківщиною.

Громадянськість як риса особистості формується в процесі громадянського виховання – формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично і юридично дієздатною та захищеною [1].

Завданням громадянського виховання є забезпечення оволодіння системою знань, необхідних для виховання громадянина, формування умінь, потрібних для участі в житті суспільства, реалізація його ідеалів і цінностей, формування навичок суспільної діяльності [2], тобто створення умов, необхідних для громадянської самореалізації. Підґрунтям до громадянської

самореалізації є формування політичної культури, одного із компонентів громадянського виховання.

Термін “політична культура” в науковий обіг увів І. Гердер, мислитель епохи Просвітництва. Визначення політичної культури, яке стало класичним, запропонували Г. Апмонд і С. Верба. Нині цілком зрозуміло, що поняття “політична культура” – досить складне, багатогранне явище, що й зумовлює різні підходи до його вивчення – філософський, соціальний, аксіологічний, акмеологічний, педагогічний, психологічний. Сучасні дослідники виокремлюють три напрямки вивчення поняття “політична культура”: трактування політичної культури як сукупності знань і духовних цінностей, принципів і способів політичної діяльності, політичного досвіду, традицій, системи політичних інститутів; політична культура як узагальнена характеристика людини, рівень її політичного розвитку й активності, уміння застосовувати політичні знання на практиці; політична культура як процес, спосіб, форма реалізації сутнісних характеристик людини, її знань, переконань у громадсько-політичній діяльності [4].

В. Лозова та Г. Троцько визначають політичну культуру як одну із сфер духовного життя людини, що характеризує її досягнення у засвоєнні політичних знань, умінь, норм і традицій політичної діяльності, які дозволяють регулювати свої політичні дії, поведінку [4].

Політична культура передбачає такі основні компоненти: політичну свідомість, політичну поведінку і політичний самоконтроль, за допомогою якого відбувається аналіз відповідності власної діяльності, політичних ідеалів тим політичним ідеалам і цінностям, що панують у суспільстві [4].

Основними компонентами формування політичної культури є: формування політологічних знань, соціальних і інтелектуальних умінь та навичок, системи цінностей. Політична культура передбачає належну політичну компетентність, знання про типи держав, політичне облаштування суспільства, політичні організації та інституції, принципи, процедури й регламенти суспільної взаємодії, виборчу систему. Політична культура виявляється також у лояльному і водночас критично вимогливому ставленні людей до держави, її установ, органів влади, у здатності громадян брати участь в ухваленні рішень, що мають впливати на владу [4].

Важливо зазначити те, що формування політичної культури найбільш ефективно і повно відбувається саме в студіюючої молоді, оскільки в цьому віці вони стають повноправними членами суспільства, беруть участь у процесах державотворення, отримують право обирати (активне виборче право) органи влади. Розглянемо цю проблему стосовно курсантів вищих морських навчальних закладів I-II рівнів акредитації.

Як відомо, у цьому віці формуються світогляд, етичні та естетичні погляди на основі синтезу наявних знань, життєвого досвіду, самостійних міркувань і дій. Більшість із них зі сфери теоретичних уявлень переходять до сфери практичних здійснень. У юнацькому віці відбувається активна участь

курсантів у громадсько-політичній діяльності і саме тому формуванню їхньої політичної культури слід надавати найбільшій уваги.

Отримані майбутніми офіцерами морського флоту політологічні знання є засвоєним політичним досвідом, нагромадженим людом, безпосередньо впливають на їхню свідомість і готують їх до активної участі в житті демократичного суспільства як в Україні, так і за її межами. Інтелектуальні та соціальні вміння й навички курсантів вищих морських навчальних закладів формуються під час обговорення політичних проблем, опрацювання документів, участі в самоврядуванні, клубах юних політиків. Система цінностей, вироблена в незалежній Українській державі, формує власну позицію і власну думку курсантів у політичному світі. Формуванню саморозуміння, гуманності, шанобливого ставлення курсантів до культури національних меншин сприяє вивчення психологічних, етичних дисциплін, відвідування музеїв, участь у благодійних акціях і волонтерських проектах. Пріоритетна роль у формуванні політичної культури курсантів як компонента громадянського виховання належить активним методам, що базуються на демократичному стилі взаємодії й спрямовані на самостійний пошук істини, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості майбутніх офіцерів морського флоту. Підготовка до політичної участі курсантів вищих морських навчальних закладів I-II рівнів акредитації має враховувати й те, що сам процес навчання є часом підготовки до життя – це частина самого життя, початок позитивної самореалізації особистості.

Висновки. Формування політичної культури курсантів вищих морських навчальних закладів, що передбачає засвоєння політологічних знань, отримання досвіду суспільної діяльності, набуття вміння самостійно ухвалювати рішення й аналізувати їх у політичному світі, є важливою умовою для громадянської самореалізації цієї категорії студіюючої молоді.

Перспективи дальших пошуків у цьому напрямку наукових досліджень полягають у розробці педагогічних технологій навчання у ВНЗ I-II рівнів акредитації, які б на основі формування політичної культури забезпечували умови для громадянської самореалізації курсантів вищих морських навчальних закладів.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник. – К.: ВЦ “Академія”, 2001.
2. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності: затверджена Постановою Президії АПН України від 19 квітня 2000 року, протокол №1-7/4-49 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.erudittar.narod.ru/Dokymetu/InstrDok/Gromad.htm>
3. Сахневич І.Д. Проблема громадянського самовизначення молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/1090/1/60/pdf>
4. Тимошук Г.В. Формування політичної культури студентів як основи громадянської самореалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/275/84>

Summary

The declared by Ukrainian public European integration, the transition to civil society inconceivable without the political participation of democratically minded training youth. Today as never before the problem of education of civic skills, political socialization, including the formation of political culture arises. However, according to an analysis of literature and practice of educational work in universities, up to now training young people, including cadets of higher marine educational institutions I-II levels of accreditation are not considered as a real political force, their role in building civil society was not properly investigated.